

לימוד מודרך לקראת יום העצמאות חלק א

א. מצוות ירושת הארץ

והורשתם את הארץ וישבתם בה
כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה.

(במדבר לג, נג)

מלמד אותנו הרמב"ן שיש כאן מצוות עשה -

שנצטוונו לרשת את הארץ שנתן לנו השם יתברך
ושלא נעזוב אותה ביד זולתנו מן האומות
או לשממה מבלי יושב...

היא מצוות עשה לדורות,
מתחייב כל יחיד ממנו (מאיתנו)
ואפילו בזמן הגלות.

(הוספות הרמב"ן לספר המצוות - מצוות עשה ד)

1. לפי הרמב"ן כוללת המצווה שלושה חלקים:

- א. כל יהודי חייב לשבת בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ.
- ב. יש לבנות את הארץ ולהפריח שממותיה. כתוב זאת בלשון הרמב"ן.
- ג. יש להקים מדינה, כלומר ארץ ישראל צריכה להיות בבעלות עם ישראל ולא ביד אומה אחרת. כתוב זאת בלשון הרמב"ן.

קיום המצווה - בכל הדורות

2. לדברי הרמב"ן שלמדנו, מתי חייבים במצווה זו?

אם כן, נשאל, אם המצווה לרשת הארץ נוהגת גם בזמן הגלות, מדוע הרמב"ן עצמו לא הקים את מדינת ישראל?
כי הוא לא היה יכול. התנאים לא אפשרו. הוא היה אנוס. האנוס פוטר מהעונש, אבל אינו מבטל את המצווה. המצווה קיימת, ומוטל עלינו להתאמץ ולקיימה ככל יכולתנו, בכל הדורות.

(מל חרמון מועדים עמוד 215)

3. מדוע לא הקימו מדינה במשך הדורות הרבים של הגלות?

חובת מסירות נפש על מצוות ירושת הארץ

מצוות ירושת הארץ היא המצווה היחידה שאנו צריכים לכתחילה לפתוח במלחמה למענה, ולמסור את נפשנו כדי לכבוש את ארץ ישראל מידי האומות.

(מל חרמון מועדים עמוד 216)

4. מנין שיש חובה להסתכן עבור מצוות ירושת הארץ? היעזר בדברים הבאים:

ידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס,
ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה,
אם כן חזינן (רואים אנו)
דהתורה גזרה ללחום עימהם (עם שבעת העמים שהיו בארץ כנען)
אף דהוא סכנה.

(מנחת חינוך מצוה תכה)

5. האמנם זו המצווה היחידה שאנו מחוייבים להיכנס בסכנה למען קיומה? במה זה שונה מהחיוב למסור את הנפש כדי שלא לעבור על שלוש העבירות החמורות - עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים? (רמז: הבחן בין לכתחילה לבין דיעבד).

ב. חשיבות העצמאות

למדנו על כך שמצוות ירושת הארץ כוללת את החובה שארץ ישראל תהיה ברשותם של ישראל ולא "ביד זולתנו מן האומות". זוהי עצמאות מדינית. נעמיק עוד בהבנת חשיבותה של העצמאות.

כתב השולחן ערוך:

הרואה ערי יהודה בחורבנן אומר:
"ערי קדשך היו מדבר", וקורע.

(שולחן ערוך סימן תקסא סעיף א)

ומוסיף המשנה ברורה:

אפילו יושבין בהן ישראל,
כיוון שישמעאלים מושלים עליהם, מקרי (נקרא, נחשב) "בחורבנן".

(משנה ברורה שם סעיף קטן ב)

6. כיצד נגדיר במילה אחת מצב של חוסר עצמאות?

לאור זאת נלמד את דברי רש"י על הפסוק הבא, מנבואת ישעיה:

והיה ביום ההוא

יוסף ה' שנית ידו

לקנות את שאר עמו...

ונשא נס לגויים ואסף נדחי ישראל, ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ.

(ישעיהו יא, יא-יב)

רש"י מפרש זאת על הגאולה העתידה, של מלך המשיח, ואומר:

שנית – כמו שקנאם ממצרים, שהיתה גאולתם מאין שיעבוד.

אבל גאולת בית שני אינה מן המניין, שהרי משועבדים היו לכורש.

7. א. המילה "שנית" קשה לרש"י. מהו הקושי?

ב. כיצד מיישב זאת רש"י?

ג. המשמעות הרוחנית של המדינה

בפרשת יתרו, לפני מעמד הר סיני, אומר ה' לישראל -

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי

ושמרתם את בריתי

והייתם לי סגלה מכל העמים

כי לי כל הארץ.

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

(שמות פרק יט פסוקים ה, ו)

8. כתוב בלשון הפסוק את תפקידו של עם ישראל בין העמים: _____

כיצד נוכל להיות עם שהוא אור לגויים?

לשם כך אנו צריכים ראשית כל להיות עם בריא ונורמלי, לא פחות משאר העמים.

עלינו להיות עצמאיים, להיות ביחד ולהיות בארצנו.

על גבי הבריות הלאומית היסודית הזו תחול הקדושה הלאומית ונהיה לעם קדוש,

ומתוך כך נקדש את שם השם בכל משפחת העמים.

(טל חרמון מועדים עמוד 218)

9. מהם שלושת המרכיבים של עם בריא?

ייעודו של עם ישראל הוא לקדש את שם השם בעולם, על ידי היותו "ממלכת כהנים וגוי קדוש". בהקמת המדינה היתה עליית מדרגה גדולה בדרך לכך. זהו קידוש השם גדול, המתקן את חילול השם שבגלות.

וכך מתנבא יחזקאל:

בן אדם, בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה...

ואשפוך חמתי עליהם... ואפיץ אותם בגויים...

ויחללו את שם קודשי - באמור להם עם ה' אלה ומאריצו יצאו.

ואחמול על שם קודשי

אשר חיללוהו בית ישראל בגויים אשר באו שמה.

וקידשתי את שמי הגדול המחולל בגויים אשר חללתם בתוכם

וידעו הגויים כי אני ה'...

ולקחתי אתכם מן הגויים וקיבצתי אתכם מכל הארצות,

והבאתי אתכם אל אדמתכם.

(יחזקאל לו יז-כד)

10. א מדוע הגלות היא חילול השם?

ב. מהי המגמה האלוקית העיקרית בקיבוץ ישראל מן הגלויות והבאתם אל ארץ ישראל?

11. בספר מלכים מתוארת התפעלותה של מלכת שבא מסדרי הממלכה של שלמה המלך. היכן בא לידי

ביטוי בדבריה קידוש השם הגדול שיש בכך? (מלכים א פרק י פסוק ט)

ד. קדושת יום העצמאות

מדוע יום העצמאות הוא יום קדוש? ביום זה הכרזנו על הקמת המדינה. כתוצאה מכך פתחו הערבים במלחמה נגדינו, כדי למחוק את המדינה שנולדה. מלחמה זו התקיימה בתנאים קשים... עם ישראל היה בסכנה גדולה, ובעזרת ה' ובמסירות נפשנו - התגברנו. אירע הנס הגדול, וניצלנו מן הסכנה. כתוצאה מן המלחמה התבססה מדינתנו החדשה.

מצוה להודות לקב"ה על ניסיו, ולקבוע להם זכר. לכן קבענו את יום העצמאות ליום טוב... יום זה של הודאה - יש בו קדושה, כיוון שמתקיימת, בקביעתו, המצווה של הודיה על הנס. (טל חרמון מועדים עמוד 225)

בשלוש קדושות נתעמר יום העצמאות -
בקדושת מצוות ישוב הארץ,
בקידוש השם לעיני העמים בהתחלת הגאולה,
ובקדושת הצלת ישראל קדושים.

(פניני הלכה זמנים עמוד 74)

12. מהם שלושת הדברים שאנו מודים עליהם ביום העצמאות?

13. מדוע יש קדושה ביום של הודאה?

הסמכות לקביעת מועד חדש בימינו

ההודאה באה לידי ביטוי בסידרי התפילות של יום העצמאות, הכוללים אמירת הלל - כפי שקבעה הרבנות הראשית. מניין לנו היכולת להוסיף הלל בימים שלא נקבעו על ידי חז"ל? מובא בגמרא:

והלל זה מי אמרו? נביאים שביניהן תקנו להן לישראל שיהו אומרינן אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהם לישראל, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן.

(גמרא פסחים דף קיז עמוד א)

14. הגמרא משתמשת כאן בלשון סגי נהור. הסבר.

15. הזכרנו שלושה דברים שעליהם אנו מודים ביום העצמאות. איזה מהם מהווה סיבה לתקנת אמירת הלל, לפי הגמרא שלמדנו?

גם קריאת המגילה בפורים נקבעה על בסיס זה, מתוך ההשוואה להלל שבפסח -

ומה מעבדות לחרות (בפסח) אמרינן (אומרים אנו) שירה,
ממיתה לחיים לא כל שכנ?!
(גמרא מגילה דף יד עמוד א)

16. הסבר כיצד למדו חז"ל על חשיבות קריאת המגילה בפורים.

על פי זה קבעו קהילות שונות במהלך הדורות ימי הודאה שונים על הצלתן וקראו להם "פורים טבריה", "פורים פרנקפוקט" וכדומה. ברור שימי פורים אלו היו "משחק פורים" לעומת ההצלה מסכנת ההשמדה הכוללת, שריחפה על כל העם היושב בציון, במלחמת השחרור. על כן תיקנו לנו חכמי דורנו את יום העצמאות, בבחינת "פורים של ארץ ישראל".

קביעת חג של הודאה איננה רק זכות, אלא גם חובה. מסופר בגמרא:

ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח... אמרה מידת הדין לפני הקב"ה:
ריבוננו של עולם,

ומה דוד מלך ישראל, שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך, לא עשיתו משיח,
חזקיה שעשית לו כל הניסים הללו ולא אמר שירה לפניך, תעשהו משיח?

(סנהדרין דף צד עמוד א)

17. א. עיין במלכים ב סוף פרק יט וכתוב מהו הנס הגדול שנעשה למלך חזקיהו.

ב. מהי הביקורת שאמרה מידת הדין על המלך חזקיהו?

18. עיין ברש"י למסכת שבת דף יג עמוד ב, על דברי הגמרא "חנניה בן חזקיה וסיעתו, שהיו מחבבין את הצרות".

א. כיצד מסביר רש"י את הביטוי "מחבבין את הצרות"?

ב. מהי מטרתה של הזכרת הניסים לפי רש"י שם?

נסיים את הלימוד בדברים שכתב הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל:

ומדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ה' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה
ה' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון. אמת שאושר נשגב זה צריך הוא
לביאור ארוך, כדי להעלות אורו בימי חושך, אבל לא מפני זה יחדל מלהיות האושר
היותר גדול.

(אורות הקודש ג עמוד קצא)